

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
МО «Джидинский район»
МБОУ «Верхне-Ичетуйская СОШ им.М.Д.Цаганова»

РАССМОТРЕНО
руководитель МО гуманитарного цикла
Галсанова С.Ж.
Протокол № 1 от 30.08. 2024г

УТВЕРЖДЕНО
Директор школы
Доржиева С.С.
Приказ №5 от 31.08.2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Учебного предмета «Бурятский язык»
на 2024 – 2025 учебный год
ступень обучения: основное общее
класс: 7
количество часов: 102
уровень: базовый

Разработана: Эрдыниева Татьяна Климовной,
учителем бурятского языка и литературы
I квалификационной категории

с.Дэдэ-Ичетуй, 2024 г.

Раздел I. Тайлбари бэшэг. (Пояснительная записка)

7-дохи классай буряад хэлэн үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулхан баримта бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- Закон Российской Федерации “Об образовании” ФЗ РФ № 273 от 29.12.2012г.;
 - Закон Республики Бурятия “Об образовании” № 204- V от 13.12.2013г/
 - Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010г. №1897 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (в редакции приказов от 29.12.2014 г. №1644);
 - Закон Республики Бурятия «О языках народов РБ» от 10.06.1992г. №122-ХП;
 - Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 30.08.2013 № 1015 «Об утверждении порядка организации и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам – образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования».
 - Приказ Министерства образования и науки РФ от 18. 05. 2020 г. № 249 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки РФ от 28.12.2018 г.№345»;
 - ООП ООО МБОУ «Верхне-Ичетуйская СОШ им.М.Д.Цаганова»
 - Устава МБОУ «Верхне-Ичетуйская СОШ им М.Д Цаганова»
 - Положения о рабочей программе МБОУ «Верхне-Ичетуйская СОШ им. М.Д.Цаганова»;
 - Учебного плана МБОУ «Верхне-Ичетуйская СОШ им.М.Д.Цаганова»
- хэрэглэжэ, ажалай программа зохоогдобо.

Буряад хэлэнэй багшанарай, хүмүүжүүлэгшэдэй

урда табигдаха шухала зорилгонууд (цели):

- ургажа ябаа залуу үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэнэ һууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ;
- һурагшадые Буряад республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;
- ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ һургаха;
- арадайнгаа түүхэ, аман зохоолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, тэдэниие һургажа, хугжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэнэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ.

Зорилгонууд

1. *Һурагшадые литературна хэлэндэ һургалга.* Абяануудые зүбөөр үгүүлхэ, үгэнүүдэй лексическэ удхые зүб ойлгохо, удхын сохилто зүбөөр хэрэгдэхэ дадалтай болгохо. Мэдүүлэл соо хэрэглэгдэнэн үгэнүүд һуури байраяа зүбөөр олоһон, удхынгаа талаар бэе бэтээе зүбөөр холболдонхой байха ёһотой. Нютаг хэлэнэй онсо илгаануудта анхаралаа хандуулха: алибаа нютагта тус үгые гү, али абяае иигээд үгүүлдэг, харин литературна хэлэндэ иимээр үгүүлдэг гэжэ зэргэсүүлэн ойлгуулха шухала.

2. *Һурагшадай үгын нөөсые арьбасуулга ба мэдүүлэл зохёолгые хугжөөлгэ.* Уран зохёол, сонин, сэтгүүлнүүдые уншадаг һурагшын хэлэн тодо сэбэр, үгэ баянтай, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр найруулха дадалтай байдаг. Хүшэр удхатай үгэнүүдые

ойлгуулжа хэрэглүүлхэ шухала, словарна хүдэлмэри хэшээл бүхэндэ эмхидхэгдэжэ байха ёхотой. Хэрбэээ хурагшада ойлгогдосогүй үгын байбалнь, «Буряад хэлэнэй сахим хураха ном» соо «Толи» гэхэн бүлэг нээбэл, багшанарай ба хурагшадай хэрэглэхэ 14 зүйлэй толинууды ашаглан, хэрэгтэй үгэнүүдэй зүб бэшэлгэ, оршуулга, тайлбаринь олдохо аргатай.

3. *Холбоо хэлэлгэдэ хургалга.* Буряад хэлэ заалгын гол зорилгонуудай нэгэн – хүнүүдэй хоорондоо харилсаха арга боломжо гүнзэгырүүлгэ, ханал бодолоо зүбөөр, үгэ баянтайгаар дамжуулха шадабари хүгжөөлгэ. Энэ шадабари болон дадал буряад хэлэнэй, уран зохёолой ба дунда хургуулида үзэгдэжэ байгаа бүхы предметүүдээр хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хүгжөөхэ элдэб даабаринууды хурагшадаар дүүргүүлхэдэ бэхижүүлэгдэдэг. Зохёолго болон найруулга бэшэхын тула хурагшад хүдэлмэрингөө сэдэб зүбөөр шэлэн олохо, гол удхыень тодоор ойлгохо, юрын гү, али орёо түсэб зохёожо шадаха дүршэлтэй болохо ёхотой. Үгэнүүдэй удхые, тэдэнэй холбоо, хэлэлгын уран аргууды зүбөөр хэрэглэхэ. Оролто хубияа – шухала хубида, түгэхэлдэ гуримтайгаар шэнжэлэн орожо, зохёолгоёо бэшэхэ.

7-дохи класста туд программа бэелүүлэгдэхэдэ, хуралсалай номууд ба дидактическа материалнууд, таблицанууд болон буряад хэлэнэй диск дээрэ үндэлжэ зохоогдобо. Хуралсалай ябадал иимэнүүд технологи болон методико дээрэ эмхигдэнэ: түлэблэлэй, блогой, шэнжэлүүлжэ ойлгуулха, зохоохы, бэдэрэлгын онол аргууд. Заалгын ба шэнжэлэн үзэлгын замууды тодоруулдаг, багшалхы эрдэм ухаание буряад хэлэ зааха методико гэдэг. Методико хадаа хэлэ шудалгы тодоруулна, мэдэсыень элирүүлнэ, раздел бүхэниие ямар класста хэды шэнээн гүнзэгыгөөр ба үргэнөөр үзэхэ ёхотойб гэжэ шэнжэлнэ, багша ямар арга боломжонууды хэрэглэхэб, заалгаяа хайшан гэжэ найжаруулхаб гэжэ тодоруулна. Методико дидактикатай нягта холбоотой. Методико хүмүүжүүлгын, эрдэмэй болон хуралсалай үедэ хүнэй ханаан сэдхэлэй хүгжэлтэ (психикэ) шудалдаг, багшалхы ухаан сэдхэлтэй, тэрэнэй психологическа үндэнэ хуури шэнжэлдэг психологитой тон нягта холбоотой. Ёно журам эбдэдэггүй хүмүүжүүлгын асуудалнууды хараадаа абажа, буряад хэлэнэй методико этикетэй, эстетикэтэй харилсаатай байдаг. Тэрээнһээ гадна буряад хэлэнэй методико ондоо дүтэрхы хуралсалай предметүүдтэй нягта холбоотой: буряад литература, ород хэлэн ба литература, түүхэ, хүгжэм, дүршэлэн харуулдаг искусствотой. Буряад хэлэнэй методико хургуулиин багшанарай дүй дүршэл шэнжэлдэг, онсодходог ба тэрээн дээрэ үндэлдэг.

Буряад хэлэнэй методикын гол түлэб үзэлнүүд (основный принципы) иимэнүүд байна: Хургалгын үедэ хэрэглэгдэдэг үзэгдэлнүүд иимэ:

- ажабайдалтай холбоо

- гуримтай ба зорихон хуралсал: ойлгосо, харуулан ойлгосо, хуралсалай зорилго, предмет, багша, хурагша.

Хурагшадай мэдэсэ, шадал, дадалыень шалгаха янзанууд: шалгалтын упражненинууд, бэшэмэл харюунууд, тестн үүд, диктантнууд, шалгалтын холимог хүдэлмэри, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, хурагшадтай уридшалан хүдэлэлгэ, хүсэд шийдхэгдээгүй асуудалнууды шэнжэлүүлэн тайлбарилга, сахим хураха номоор даабаринууды дүүргэлгэ.

Бэелүүлхэ болзор ба шата (Место учебного предмета)

Бээлүүлхэ болзор ба шата – 2024/2025 хуралсалай он, 7 класс

хургуулийн хуралсалай түсэбэй ёһоор 7-дохи класста буряад хэлэн үзэлгэдэ 3 саг (102 саг) үгтэнэ.

Ажалай программа бээлүүлгэдэ иимэ хуралсалай ном хэрэглэгдэнэ:

(Учебно-методический комплект.)

-УМК «Буряад хэлэн» 7 класс: учебник для общеобразовательных школ под редакцией О.Ш.Цыремпиловой,Ц.С. Жанчиповой. Улан-Удэ «Бэлиг», 2018.

Хуралсалай методическа хэрэгсэл:

-О.Ш.Цыремпилова, Ц.С.Жанчипова Методическа дурадхалнууд «Буряад хэлэн» 7-дохи класс, Улаан- Үдэ «Бэлиг» 2017

-Буряад хэлэнэй сахим хураха бэшэг

Раздел II. Буряад хэлэн үзэхэдэ иимэ дүн түсэблэгдэнэ (Планируемые результаты.)

Мүнөө үсын хуралсалай ябасада оруулагдажа байһан федеральна стандарттай холбоотой. Тэрээн соо багша бүхэн «*универсальные учебные действия*» гэжэ шадабари хүгжөөхэ тусхай программатай байха гээд эрилтэ табигдана.

- - нэн түрүүн түрэлхи хэлэсэ заажа байһан багша хадаа өөрөө хэлэ бэшэгэй талаар үндэр хэмжээнэй эрдэм мэдэсэтэй, болбосорол ехэтэй, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй, тэрэ тоодо буряад хэлэнэй саашанхи хүгжэлтын гол зорилгонууды гүнзэгыгөөр ойлгохо ёһотой;
- - хурагшадай эрдэм мэдэсын эрилтэнүүдэй стандарт ба программа шудалжа, багша буряад хэлэ заалгыг түсэблэхэ;
- - хуралсалай жэлэй эхиндэ багша класс бүхэндэ хурагшадай мэдэсэ шадабариин хэмжэээ элирүүлхэ зорилготойгоор хэдэн олон ондоо түхэлэй шалагалтын хүдэлмэринүүды дүүргүүлхэ: грамматическа даабаринуудтай диктантнууды, зохоолго ба найруулганууды бэшүүлжэ, анкетэнүүдэй асуудалнуудта харюусуулжа болохо; аман шалгалга үнгэргэхэ; үзэгдэһэн темээр шалгалтын асуудалнуудта харюунууды шагнаха; хөөрэлдөө эмхидхэхэ болон бусад. Эдэ даабаринууды дүүргэлгын дүнгүүд хурагшадай мэдэсэ, шадабари, хүгжэлтэ гү, али программын эрилтэнүүдхээ гээгдэлгэ зүбөөр гэршэлдэг. Эндэһээ уламжалан, багша класс бүхэндэ хурагша бүхэнтэй хуралсалай жэл соо хэхэ ажалаа багсаан эмхидхэхэ.
- - хурагша бүхэнэй эрдэм мэдэсын хэмжээн адли бэшэ, тиимэһээ хэшээлэй алишье шатада хурагшын мэдэсын хэмжээндэ тааруугаар даабаринууды дүүргүүлхэ.
- - хурагшадые хургаха, хүгжөөхэ, хүмүүжүүлхэ зорилгонууд түрэлхи хэлэнэй, уран зохоолой хэшээлнүүдтэ нягта холбоотойгоор элдэб онол аргуудаар, жэшээлхэдэ: интегрированнэ аргаар гэхэ гү, али заагдажа байгаа предметүүд хоорондын харилсаанай аргаар бээлүүлэгдэхэ ушартай. Эндэ 2006 ондо гараһан «Буряад хэлэнэй сахим хураха ном» (электронно ном) доторхи тон баян, хэрэгтэй материалнууды зүбөөр бэе бээтэйнэ тааруулан холбожо шадабал, багшанарташы, хурагшадташы нилээд аша үрэтэй ба һонирхолтой байха.
- - хэлэлгын культура (соел) дээшэлүүлхэ, гүнзэгырүүлхэ, зохоохы ба холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэринүүды хэшээлэй алишье шатада хараалха, түсэблэхэ.

- - нурагшадые нуругалга, хугжөөлгэ, хүмүүжүүлгын зорилгонуудые сагай эрилтэдэ таарамаар бээл үүлхын тула, багша өөрынгөө эрдэм мэдэсые, дүй дүршэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ, методикодо, психологидо ба дидактикада бии боложо. Хэблэгдэжэ байдаг эрдэмтэдэй, шэнэдхэгшэ багшанарай шэнжэлгын хүдэлмэринүүдые, шэнэ дурадхалнуудые ба түрүү дүй дүршэл үзэжэ, шүүмжэлжэ, ажал хүдэлмэридөө нэбтэрүүлжэ байха.

Нурагшадай мэдэсэ, шадабариде табигдаха гол эрилтэнүүд
Нурагшад 7-дохи класс дүүргэхэдэ иимэнүүд шадабаритай болон дадалтай болохоһоо гадна, нураха арга боломжотой болоно.

Нуруад хэлээр шадабари (предметные результаты):

- үйлэ үгэнүүдэй, зүйр ба дахуул үгэнүүдэй, холболтонуудай, тусхай хэлэлгын хубинуудай грамматическа шэнжэнүүдые эли тодоор мэдэхэ, хэлэлгэдэ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха, сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр хэрэглэлгэ;
- юрын ба орёо түсэб табиха. Зохёолго бэшэхэ материалаа суглуулха, һанал бодолоо удаа дараалан бэшэхэ шадабаритай болохо;
- байгаалиин үзэгдэл, һонирхолтой ушар, уран зохёолой гү, али бодото геройн сэдхэлэй байдал г.м. зураглаһан, бодомжолһон, юрэ хөөрһэн үгүүлэл бэшэжэ шадаха;
- нурагшадай аман хэлэлгэ тодо, зүб дикцитэй, хоолойн аялгаар автарай гү, али өөрынгөө һанал бодол зүбөөр дамжуулжа шадаха;

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые
- дэмжэһэнээ, тэдэндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрээ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ уран, баян, тодо, сэбэр болгохоёо оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байһанаа, өөрынгөө хандаса харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, буулгажа бэшэхэ, шагнажа абаад бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнууд тухайгаа бэшэжэ (эссе жанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаа сугтаа нурулсалай проблемнэ асуудал яажа шиидхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсуулхэ, тиин өөрынгөө
- ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ нураха,
- критеринүүдые зохёохо;

Оршон тойрониё шудалха шадабари (познавательные УУД):

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза (виды информации) ойлгохо; юун тухай хэлэгдэнэб, удхань амар бэ, идейнь ямар бэ?

- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстнууд (текст, схема, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр
- хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондох холбоо харуулха, тодоруулан зохёон тогтоохо;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол амин ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха;
- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог үг, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ;
- асуудалнууды табиха.

Шухала шадабари ба дадалнууд.

Нурагша 7— дохи класс дүүргэхэдээ, иимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой:

(В результате обучения бурятскому языку в 7 классе ученик научится)

(Обучающийся научится)

Мэдэхэ/ойлгохо (знать/понимать):

- буряад арадай үндэһэн хэлэн болохо буряад хэлэнэй үүргэ, Буряад Уласай гүрэнэй хэлэнүүдэй нэгэн болон буряад арадай хоорондоо харилсаха арга тухай;
- ойлгосонуудай удха: аман болон бэшэмэл хэлэлгэ; монолог, диалог;
- яряанай, нийтэ толилолгын, албан хэрэгэй, эрдэм – һуралсалай, уран һайханай стильнүүдэй шухала шэнжэнүүдые;
- яряанай, нийтэ толилолгын, албан хэрэгэй, эрдэм – һуралсалай, уран һайханай стильнүүдэй гол жанрнуудай онсонууды;
- үгүүлэл ба тэрэнэй янзонуудай (хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго) шэнжэнүүдые;
- хэлэнэй шухала нэгжэнүүдые (единицэнүүдые) (абьян, абьян ба үзэг хоерой илгааень, аялган ба хашалган абьянуудай характеристикэ, үгын лексическэ удхыень, гарбалаараа, хэрэглэлгээрээ, удхаараа илгаралыень, үгын хубинууды, үгын бии болохо аргууды, холбуулал, мэдүүлэл); тэдэнэй шанжэнүүдые;
- буряад литературна хэлэнэй шухала хэбүүдые (фонетическэ, лексическэ, грамматическа, зүб бэшэлгын, зүб үгүүлгын, пунктуационно); хэлэлгын этикедэй хэбүүдые.

Шадаха (уметь):

- яряанай, нийтэ толилолгын, албан хэрэгэй, эрдэм – һуралсалай, уран һайханай стильнүүдые илгаруулха;
- үгүүлэлэй сэдэб, гол бодолыень, хэлэлгын янза болон стиль элирүүлхэ;
- хэлэнэй нэгжэнүүдые (абьян ба үзэгы) илгаруулха, аялган ба хашалган абьянуудай онсо шанжэнүүдые элирүүлхэ, үгын лексическэ удха элирүүлхэ, үгы гарбалаарнь, хэрэглэлгээрнь, удхаарнь илгаруулха, үгын хубинууды илгах, үгын бии болохо

аргануудыг элirүүлхэ, холбуулал, мэдүүлэл илгаруулха, таниха, тэдэниие шүүлбэри хэхэ;

- үндэһэн соелой шэнжэнүүдтэй үгэнүүдэй удхыг толи хэрэглэн тайлбарилха.

Шагналга болон уншалга (аудирование и чтение):

- аман болон мэдээсэлэй удхыг зүб ойлгохо (зорилго, үгүүлэлэй сэдэб, жэжэ сэдэб (микротемэ) элirүүлхэ);

- элдэб стилиин болон янзын үгүүлэлнүүдыг уншаха;

- элдэб юумэнүүдһээ, тэрэ тоодо олно мэдээсэл тараадаг аргануудһаа, мэдээсэл абаха; лингвистическа толинуудыг, элдэб литература сүлөө хэрэглэхэ.

Хэлэлгэ болон бэшэлгэ (говорение и письмо):

- хурямжалһан хэмжээгээрээ үгтэһэн үгүүлэл хүсэлдүүлхэ (түсэб, өөрынгөө үгөөр хөөрэлгэ, найруулга);

- харилсаанай сэдэб, зорилго, байдал болон оршонһоо дулдыдан, хэлэнэй аргануудыг шэлэлгэ ба эмхидхэлгэ бээлүүлхэ;

- монологой (хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго) болон диалогой (баалалга, һанамжануудаараа хубааладалга, хоорондын харилсаа байгуулга болон гуримшуулга) элдэб түхэлнүүдыг мэдэхэ;

- аман ба бэшэмэл түхэлөөр өөрынгөө һанал бодолыг зүбөөр болон сүлөөгөөр дамжуулха, үгүүлэлэй хэбүүдыг баримталха (зүй баримталга (логичность), удаа дараалһан журам (последовательность), холбоо тогтоолго (связность), сэдэбтэ тааруу г.м.); оршон тойронхи үзэгдэлнүүдтэ, уншаһан, шагнаһан, хараһан юумэнүүдээ зүбөөр хандаха;

- хэлэлгэдээ мүнөө үеын буряад литературна хэлэнэй зүб үгүүлгын, лексическэ, грамматическа шухала хэбүүдыг хэрэглэхэ;

- бэшэлгэдээ зүб бэшэлгын шухала дүримүүдыг хэрэглэхэ;

- буряад хэлэлгын этикедэй хэбүүдыг хэрэглэхэ; харилсаанай паралингвистическэ (хэлэнэй бэшэ) аргануудыг зүбөөр хэрэглэхэ;

- өөрынгөө хэлэлгыг хиналта хэхэ; өөрынгөө хэлэлгэдэ зүб бурууень сэгнэхэ, хэлэлгын болон грамматическа алдуунуудыг, дутуу дундануудыг олохо, тэдэниие усадхаха; өөрынгөө үгүүлэлнүүдыг заһаха болон мүлхэхэ;

Һурагшадай мэдэсэ, шадабарида табигдаха гол эрилтэнүүд Һурагшад 5-дахи класс дүүргэхэдээ иимэнүүд шадабаритай болон дадалтай болохоһоо гадна, Һураха арга боломжотой болоно. (Обучающийся получит возможность научиться):

Үдэр бүрийн ажабайдалда шудалһан эрдэм, шадабаринуудаа хэрэглэхэ:

- хүнэй оюун ухаанай болон зохеон байгуулха шадабаринуудай хүгжэлтэдэ түрэл хэлэнэй үүргэ, хүнэй болон олониитын ажабайдалда түрэл хэлэнэй удха ойлгоходоо;

- хэлэлгын соел хүгжөөхэдөө, түрэл хэлэндээ гамтайгаар болон ухаатайгаар хандахадаа, арадай соелой хуби болохо буряад хэлээ сэбэрээр сахихадаа;

- хэлэлгэдээ Һуралсалай, юрын, олониитын, соелой ушарнуудай коммуникативна эрилтэнүүдыг хангахадаа;

- үгын сан баяжуулхадаа; хэрэглэхэ грамматическа аргануудыг үргэдхэхэдөө; өөрынгөө хэлэлгэ ажаглаад, өөрынгөө сэгнэхэ шадабари хүгжөөхэдөө.

Раздел III. Программын байгуулга ба удха. (Содержание учебного предмета)

Оролто хэшээл.

Үндэһэн буряад хэлэнэй баялиг. Нютаг хэлэнүүдэй янзанууд (хори, сонгоол-сартуул, хонгоодор, эхирэд-булагад).

Дабталга

Фонетикэ. Графика. Орфоэпи. Бэшэгэй дүрим. Лексикэ, лексикологи. Фразеологи. Үгын бүридэл. Хэлэлгын хубинууд. Шалгалтын хүдэлмэри.

Холбуулал. Мэдүүлэл

Х/Х: Үгүүлэл. Текст

Үйлэ үгэ

Үйлэ үгын удха шанар. Үйлэ үгын мэдүүлэл соохи үүргэ. Үйлэ үгын анхан ба гарахан нуури. Үйлэ үгын биш бололго. Шэглэһэн ба шэглээгүй үйлэ үгэнүүд. Үйлэ үгын түхэлнүүд. Мэдүүлһэн түхэл. Хандаһан түхэл. Причастна түхэл. Шалгалтын хүдэлмэри. Причастинуудай юмэнэй нэрын удхатайгаар хэрэглэлгэ. Причастинуудай зохилдол. Причастинуудай хамаадал. Шалгалтын хүдэлмэри. Деепричастна түхэл. Причастна ба деепричастна түхэлнүүдэй үүргэ. Үйлэ үгын түхэлнүүдээр шалгалтын хүдэлмэри. Х/Х: Багшын үзэмжөөр (4 саг).

Туһалагша хэлэлгын хубинууд.

Зүйр үгэнүүд

Туһалагша хэлэлгын хубинууд тухай юрэнхы ойлгосо. Зүйр үгэнүүд тухай ойлгосо. Зүйр үгэнүүд удхаараа илгарал. Зүйр үгэнүүдые хамаатай үгэтэйн сугтань ба амяарнь бэшэхэ дүрим. Шалгалтын хүдэлмэри. Х/Х: Багшын үзэмжөөр

Дахуул үгэнүүд

Дахуул үгэнүүдэй удха шанар. Дахуул үгэнүүдэй илгарал. Дахуул үгэнүүдые хэлэлгэдээ хэрэглэхын практическа хүдэлмэринүүд. Шалгалтын хүдэлмэри. Х/Х: Багшын үзэмжөөр.

Холболто

Холболто тухай ойлгосо. Юрын ба бүридэмэл холболтонууд. Холболто болон холболто угэнуудэй илгарал. Нишлэлдүүлһэн холболтонууд. Дахалдуулһан холболтонууд. Шалгалтын хүдэлмэри. Х/Х: Багшын үзэмжөөр.

Тусхай хэлэлгын хуби

Тусхай хэлэлгын хубинууд тухай. Аянгалһан үгэнүүд тухай ойлгосо. Аянгалһан үгэнүүдэй хойно запятой ба шангадхаһан тэмдэг хэрэглэлгэ. Аянгалһан үгэнүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэлгэ. Абьяа дуураһан үгэнүүд. Шалгалтын хүдэлмэри. Х/Х: Багшын үзэмжөөр

Сэглэлтэ

Сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ. Сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр хэрэглэлгэ.

Жэлэй һүүлдэ дабталга

Үйлэ үгэнүүдэй түхэлнүүд. Үйлэ үгэнүүдэй морфологическа шүүлбэри. Ньюрай зүйр үгэнүүдые дабталга. Дахуул үгэнүүд. Холболто. Аянгалһан үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүбөөр хэлэлгэ ба уншалга. Шалгалтын хүдэлмэри. Жэлэй дүн гаргалгын хэшээл.

Раздел IV. Нуралсалай сэдбүүдэй түсэб. (Тематическое планирование)

№	Разделнүүд.	Үгтэһэн саг	Үгтэһэн сагһаа	
			Шалг/худ	Холбоо х/хугж
1	Оролто хэшээл. Түрэл буряад хэлэн	2		
2	Дабталга	10	2	
3	Холбуулал. Мэдүүлэл	1		
4	Үгүүлэл. Текст	12		
5	Үйлэ үгэ	30	2	3
6	Туһалагша хэлэлгын хубинууд. Зүйр үгэнүүд	6	1	2
7	Дахуул үгэнүүд.	6	1	2
8	Холболто.	6	2	1
9	Тусхай хэлэлгын хуби.	3		
10	Сэглэлтэ	3		
11	Жэлэй һүүлдэ дабталга.	10		

Сэдэбүүдэй нара, үдэр түсэблэлгэ. (Календарно-тематическое планирование)

№	Сэдэб	үгтэһэн саг	түсэбөөр	бодото	ажаглалта
1	Түрэл буриад хэлэн	1			
2	«Буряад хэлэн мүнөөдэр»	1			
3	Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшэгэй дүримүүд	1			
4	Аялганууды бэшэхэ дүримүүд	1			
5	Хашалганууды бэшэхэ дүримүүд	1			
6	Лексикэ, лексикологи	1			
7	Фразеологи	1			
8	Үгын бии бололго. Үгын бүридэл	1			
9	Хэлэгийн хубинууд	1			
10	Холбуулал. Мэдүүлэл	1			
11	Диктант	1			
12	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			
13	Оршуулгын хүдэлмэри	1			
14	Үгүүлэл. Үгүүлэлэй янзанууд	1			
15	Үгүүлэлэй илгаралаар холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1			
16	Үгүүлэл/ Текст	1			
17	Үйлэ үгын удха шанар	1			
18	Үйлэ үгын анхан ба гараһан хуури	1			
19	Үйлэ үгэнүүдэй бии бололго	1			
20	Шэглэлһэн ба шэглээгүй үйлэ үгэнүүд	1			
21	Үйлэ үгын маягууд	1			
22	Мэдүүлһэн түхэл	1			
23	Шалгалтын диктант	1			
24	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			
25	Мэдүүлһэн түхэл	1			
26	Хандаһан түхэл	1			
27	Хандаһан түхэл	1			
28	«Нагаса аба, эжы» гэхэн проект зохоолго	1			
29	Проект хамгаалалга	1			
30	Причастна түхэл	1			
31	Причастна түхэл	1			
32	Причастинуудай юумэтэй нэрэ бололго	1			
33	Причастинуудай зохилдол	1			

34	Причастинуудай нюурта ба өөртэ хамаадал	1			
35	Причастинуудай нюурта ба өөртэ хамаадал	1			
36	Причастинуудай нюурта ба өөртэ хамаадал	1			
37	Аяншалгын хэшээл «Причастиин ороноор аяншалга»	1			
38	Оршуулга «Колокольчики»	1			
39	Деепричастна түхэл	1			
40	Деепричастнуудай илгарал	1			
41	Деепричастнуудай илгарал	1			
42	Хэшээл-наадан «Деепричастиин ороноор аяншалга»	1			
43	Причастна ба деепричастна түхэлнүүдэй үүргэ	1			
44	Причастна ба деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд	1			
45	Причасти ба деепричасти дабталга	1			
46	Үйлэ үгын түхэлнүүдые дабталга	1			
47	Шалгалтын диктант	1			
48	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			
49	Үйлэ үгэ бүхыдэнь дабталга	1			
50	Шалгалтын ажал	1			
51	Зурагаар хүдэлмэри «Талын натюрморт»н.95	1			
52	Үгүүлэлнүүд дээрэ хүдэлмэри	1			
53	Үгүүлэл/Текст	1			
54	«Буряад ёһо заншалнууд» зохёолго	1			
56	Туһалагша хэлэгийн хуби. Зүйр үгэ	1			
57	Зүйр үгэнүүдэй удхаараа илгарал	1			
58	Зүйр үгэнүүдэй илгарал	1			
59	Суг ба амяараа бэшэгдэдэг зүйр үгэнүүд	1			
60	Зүйр үгэнүүдые зүб бэшэлгэ	1			
61	Зүйр үгэнүүдые дабталга	1			
62	Шалгалтын ажал	1			
63	Найруулга бэшэлгэ	1			
64	Алдуунууд дээрэ ажал	1			
65	Нима Пурбуевай «Амгалан байдал» гэжэ зурагаар зохёолго	1			
66	Дахуул үгэнүүдэй удха шанар	1			
67	Дахуул үгэнүүдэй илгарал	1			

68	Дахуул үгэнүүдэй илгарал	1			
69	Ондоо үгэнүүдхээ гарахан дахуул үгэнүүд	1			
70	Дахуул үгэнүүдые дабталга	1			
71	Шалгалтын ажал	1			
72	Проект «Сагаалха – арадай хайндэр»	1			
73	Бүлэгүүдэй проект хамгаалалга	1			
74	«Бэлэрын халуун аршаан» найруулга	1			
75	Найруулга бэшэлгэ	1			
76	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			
77	Шалгалтын диктант	1			
78	Алдуунууд дээрэ ажал	1			
Холболто		6			
79	Холболтын удха шанар. Юрын ба буридэмэл холболто	1			
80	Холболтонууд ба холболто үгэнүүдэй илгарал	1			
81	Ниилэлдүүлхэн холболтонууд	1			
82	Дахалуулхан холболтонууд	1			
83	Холболтонуудта сэглэлтын тэмдэгүүдые табилга	1			
84	Холболто дабталга	1			
85	Шалгалтын диктант	1			
86	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			
87	Үгүүлэл/Текст	1			
88	Һурагшадай бээ даан хүдэлмэри. «Интернедэй хайн ба муу таланууд» хөөрөөн	1			
89	«Хабар ерээ». Һурагшадай туршалга	1			
90	Аянгалхан үгэнүүд юу харуулнаб?	1			
91	Аянгалхан үгэнүүдтэ табигдадаг сэглэлтын тэмдэгүүд	1			

92	Абъяа дууряаһан үгэнүүд	1			
Жэлэй һүүлдэ дабталга		10			
93	Морфологи. Хэлэлгын хубинууд	1			
94	Үйлэ үгэнүүдэй түхэлнүүд	1			
95	Причастна ба деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд	1			
96	Тухалагша хэлэлгын хубинууд	1			
97	Дахуул үгэнүүдые зүбөөр хэрэглэлгэ	1			
98	Зүйр үгэнүүд	1			
99	Тусхай хэлэлгын хуби	1			
100	Сэглэлтэ	1			
101	Шалгалтын диктант	1			
102	Алдуунууд дээрэ хүдэлмэри	1			